

ПОГЛЯДИ НА МОБІЛЬНІСТЬ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ З ПОЗИЦІЙ ТЕОРІЇ АНДРАГОГІКИ

У статті розглянуто проблему професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури як нового явища в національній педагогічній науці. Особливість поданих матеріалів полягає в тому, що автором розкрито андрагогічний підхід в історико-практичному ракурсі. Феномен формування професійної мобільності у процесі фізичного виховання спонукав автора до проведення наукової паралелі історичних витоків мобільності і сучасної світової практики.

Ключові слова: мобільність, професійна мобільність, майбутні учителі фізичної культури, андрагогіка.

Можна визнати незаперечним факт про наявну розмаїтість розподілів методологічних підходів у системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах вищого навчального закладу. Дозволимо собі зупинитися на історико-філософській методології щодо системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, тому що історичні розвідки є тим науковим підґрунтям, в якому зберігаються цінні і перевірені часом погляди відомих дослідників освітніх перетворень. Одним із найбільш вдалих пошуків у цьому напрямі є андрагогічний підхід. У роботі перевага надається саме андрагогіці підходу, тому що він спроможний значно повніше змодельювати процес формування «нового мобільного учителя фізичної культури» в умовах ВНЗ.

Мета дослідження полягає в аналізі андрагогічного підходу в системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури та розгляду означеного феномена в різні історичні періоди.

Завдання дослідження – здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з метою проведення наукових паралелей історичних витоків мобільності і сучасної світової практики.

Доктор педагогічних наук, професор О.В. Сухомлинська вважає: «Усі педагоги, займаючись безпосередньо освітньою практикою та беручи участь у суспільно-педагогічному русі, хотіли виховувати «нову людину», людину нового часу, яка відповідала б вимогам соціально-економічних зрушень і викликів» [9, с. 6]. І ця мета, на думку вченої, «була великим інтеграційним началом у роздумах багатьох педагогів, котрі пов'язували міркування про нову людину з розвитком освіти, думками щодо її змісту, форм і методів навчання, організаційних форм і типів навчальних закладів» [9, с. 6].

Цілком очевидно, що звернення до педагогічної спадщини минулого, глибоке вивчення педагогічних підходів, де підкреслюється проблеми освіти дорослих, сприяє її кращому осмисленню і використанню у процесі реформування системи вищої фізкультурної освіти. Доцільно окреслити, що у результаті історико-педагогічного аналізу ми спробували розглянути періодизацію генези мобільності в освіті дорослих. Наслідком цього аналізу стало виділення нами восьми відповідних періодів.

Отже, розкриємо логіку виділення означених періодів і здійснимо їх характеристику. На наше глибоке переконання, «навчання впродовж усього життя» сприяє формуванню мобільної особистості, зокрема вчителя фізичної культури.

Софістський період. Вважаємо за доцільне окреслити цей історичний контекст періоду в освіті «дорослих». Як першоджерела, в яких розглядалося питання освіти особистості, деякі дослідники трактують праці Аристотеля, Сенеки і Конфуція. Історичний екскурс, який здійснив Л.М. Капченка, свідчить, що «андрагогікою займалися Піфагор, Сократ, Платон, Ісус Христос, пророки і проповідники, філософи, політичні діячі, літератори, вчені усіх віків і народів, старогрецькі і старосврейські педагоги використовували терміни, які, будучи попередниками андрагогіки, включали елементи цього поняття, що відображали його всілякі сенси і визначення» [4, с. 7].

Аналогічної думки дотримується Т. О. Лазаревич: «Ідеї Сократа, Платона, Аристотеля відображають думки про потребу навчання протягом життя, про особливості і манери здобуття знань у різні періоди життя» [5, с. 14]. Авторка знаходить такі подання і у Давньому Римі, у працях доби Ренесансу. Цікавою є архівна знахідка вченої про те, що у «<...>часи Середньовіччя, коли ніхто не займався теоретичними дослідженнями навчання дорослих, різноманітні його форми існували фактично у всіх європейських містах». Це були мандрівні учні, які «навчалися основам ремесла при майстрах», «таке навчання тривало не один рік, до того ж в уставах ремісничих цехів існували навіть певні вимоги до правил і умов життя, навчання, перебування учня «у навчанні». Ці правила було прописано в цехових уставах більшості середньовічних європейських міст [5, с. 15].

Теорію «про потребу навчання протягом життя» доповнюють наукові дослідження Н. Демченко. Вчена наводить переконливі приклади про те, що «ще Платон у IV столітті до н. е., коли говорив про виховання майбутніх філософів-правителів «ідеального поліса», вимагав розширення вікових кордонів освіти до 45 років. Тільки така «довга дорога», вважав він, веде до мудрості» [2, с. 40]. Вважаючи базою в освіті «навчання впродовж життя», у «Протагорі» Платон писав: «Виховання та настановлення починаються у перші роки дитинства і тривають упродовж усього життя» [Монро П. Історія педагогіки. – М., Пг., 1923. – Ч. 1. – 286 с.].

Основи концепції освіти дорослих знаходимо в поглядах Ю. Левченко, який, здійснивши аналіз історичних архівних матеріалів, знаходить коріння андрагогіки і мобільності ще в період VIII – V ст. до н. е. Дослідник констатує: «Для грецьких міст-держав характеризувався культурним переворотом, що супроводжувався вільнодумством, критичним переосмисленням усталених традицій, стандартів поведінки та мислення» [6, с. 131]. Свобода творчості, досягнення життєвих успіхів, бурхливий розвиток духовного світу людини ставали нормами життя, соціальною цінністю і навіть сенсом діяльності людини. За таких умов формувалася група мандрівних (мобільних) учителів-софістів, які започаткували перегляд традиційної системи освіти та зумовили теоретичні розробки нетрадиційних педагогічних моделей (засновники софізму – Горгій та Протагор; видатні софісти – Гіпій з Еліди, Продік з Кеосу, Антифонт, Фрасімах із Халкідону) [6, с. 131]. У контексті нашого дослідження цікавою є думка дослідників, що мандрівні учителі-софісти, озброївшись тезою, що «людина є мірою усіх речей», обґрунтували власний ідеал «здібною і сильною людиною» [6, с. 131]. Тому їхня праця як мобільних вчителів-наставників зводилася до формування особистості, орієнтованої винятково на практичну політичну діяльність, досягнення особистого успіху. Враховуючи те, що софісти навчали молодь за відповідну плату, їм необхідно було використовувати такі методи навчання, які б гарантували їм успіх [6, с. 131].

Таким чином, ще в стародавні часи було закладено основи андрагогічних підходів в освіті дорослих, мобільність в освіті; визначалися основи взаємодії педагогів з учнями, якості, якими вони мають володіти, необхідність організації індивідуального підходу до кожного «дорослого учня», що гарантувало успіх. Думки та настанови філософів, вчителів-наставників, мандрівних вчителів-софістів того часу є актуальними й нині.

Пансофійський (дидоскальський) період. Аналізуючи цей історичний період, деякі вчені визнають андрагогічний підхід «мобільним» і те, що ідею мобільності в навчанні протягом усього життя пропагував ще великий чеський педагог-гуманіст, засновник наукової педагогіки Я. А. Коменський (1592–1670 рр.).

Вагомими для нас виявилися погляди Я. А. Коменського в плані формування професійної мобільності у майбутніх учителів фізичної культури. У відомій праці «Пансофія» педагог висловлював думку про необхідність «побудувати нову школу на противагу чинній середньовічній, де би засвоювалися знання, уміння і навички, необхідні для життя, яке швидко змінюється» [1, с. 38]. Згідно з його твердженням, «нові ідеали вимагають, щоб молодь виховувалася і навчалася таким чином, щоб нічого не змусило її розгубитися, щоб вона не опинилася непередбаченою» [1, с. 38]. Таку освіту, на думку Я. А. Коменського, може забезпечити лише пансофія – наука про усе, яка базується на єдиних засадах, переслідує вічну істину та гармонію. Ми поділяємо думку видатного педагога-гуманіста, оскільки людина є «<...>продуктом соціального середовища, тому постійно перебуває у розвитку і процес навчання супроводжує її, доки вона живе» [1, с. 38]. Дослідник був переконаний і в тому, що учителів, творців майбутнього, треба багато знати й уміти; володіти мистецтвом навчання й виховання; знати, чому, коли та як варто проявляти суворість; вміти збуджувати в дітях бажання до пізнання та навчання; швидко перебудовувати систему навчання (за потребою) тощо. Також Я. А. Коменський обґрунтував засади комплексної науки про вчителя – «дидаскології», призначення якої вбачав у вдосконаленні фахової підготовки вчителя та його професіоналізму.

Отже, аналіз пансофійського періоду стосовно освіти протягом усього життя дав змогу намітити шляхи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, нові вимоги до зазначених фахівців, зокрема, до здійснення їхньої адаптації до різних професійних умов.

Реформаторський період К. Д. Ушинського. Зважаючи на розуміння історіографії в контексті нашого дослідження, особливий інтерес викликає друга половина XIX – початку XX ст., тобто час, визначений нами як «реформаторський період» в освіті дорослих. О. В. Сухомлинська стверджує: «<...>це століття дало нам велику кількість видатних постатей учених і педагогів, які продемонстрували широку палітру поглядів на освіту й виховання» [9, с. 6]. Яскравим прикладом зростаючої уваги до означеного періоду може слугувати діяльність відомого педагога К. Д. Ушинського (1824–1870), який надавав освіті дорослих особливого значення.

Дисертація С. С. Марчука «Ідеї фізичного виховання школярів у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського» (м. Луцьк, 2015) ілюструє науковий інтерес до педагогічної спадщини К. Д. Ушинського, що спричинило появу нових розвідок життєпису педагога, перерахування його праць із метою розв'язання важливих освітньо-виховних проблем сьогодення, пошуку раціонально-мобільних шляхів у подоланні труднощів та суперечностей сучасної національної педагогічної реальності. Дослідник також зауважує, що формування мобільної особистості у практиці сучасного національного фізичного виховання «спонукає педагогів – науковців, діячів освіти, практиків – до творчого використання спадщини прогресивних педагогів минулого, зокрема, видатного українського педагога-демократа, професора, реформатора шкільної справи, письменника, корифея світової і вітчизняної психолого-педагогічної науки Костянтина Дмитровича Ушинського, наукова спадщина й просвітницька діяльність якого в історії української педагогічної думки посідає одне з чільних місць» [7, с. 3].

Цінні спостереження щодо нашого дослідження С. Л. Соловейчика дали змогу констатувати, що у 60-х роках XIX ст. для молоді відкрилася можливість проявляти особистісну мобільність і діяти у різних напрямках. Так, у книзі «Час ученичества. Жизнь замечательных учителей» зауважується: «<...>саме

у цей час стрімко розвивалося капіталістичне підприємництво, усі прошарки населення мали потребу в «людях-діячах». У цей період почали цінувати ініціативу, живий характер, яскраве і точне слово». На думку дослідника, К. Д. Ушинський своїми статтями якраз і виразив цю загальну потребу в мобільності, тобто у вихованні людей, схильних адаптуватися до дій і швидкозмінних умов життя [8].

Отже, здійснивши компаративний аналіз педагогічних ідей вітчизняного педагога-демократа К. Д. Ушинського, ми робимо висновок, що ідеї мобільності у вітчизняну освіту прийшли наприкінці XIX ст., коли стрімко розвивалося капіталістичне підприємництво, з'явилися ідеї про потребу у дії в різних її проявах. Зокрема, як вважав К. Д. Ушинський, перед освітою дорослих постали завдання виховання мобільних людей, людей дії [10]. Аналіз реформаторського періоду лише підтверджує думку, що фахівці з такими характеристиками, як «людина дій», на ринку праці виявляються конкурентоздатними, це значно підвищує їх «вартисть», успішність виконання професійних обов'язків, особливо у нестандартних ситуаціях; зростають їхні шанси на гідне працевлаштування в сучасному глобалізованому світі.

Експліцитний період (друга половина XVIII ст. – XIX ст., початок XX ст.). У цей період значний внесок у розкриття складових елементів професійної майстерності вчителя зробили соціальні умови, роздуми відомих мислителів, видатних людей і педагогів. Важливим етапом у розвитку андрагогічної думки в системі освіти цього історичного етапу для нас були дослідження М. В. Зембицької. Проаналізувавши архівні матеріали, вчена виявила негативні тенденції в мобільній освіті експліцитного періоду. І це лише підтверджувало занепокоєння педагогів того часу стосовно того, що «в освітніх реформах 1980-х років у мобільній кадровій політиці (особливо США) почав переважати принцип «sink or swim» («пан або пропав»), який полягав в ігноруванні потреб і проблем молодих учителів, пов'язаних з їх професійною адаптацією та становленням» [3, с. 181]. Після отримання диплому вчителя, як стверджує дослідниця, «молоді фахівці, не заручившись кваліфікованою підтримкою, відправлялися у «вільне плавання», що нерідко нагадувало «вільне падіння». І ця негативна тенденція потребувала нових освітніх реформ, які, власне, й розпочалися та передбачали народження нового покоління мобільних педагогічних кадрів» [3, с. 181].

Отже, цей період вирізняється методом «спроб і помилок» у системі формування мобільного вчителя. Водночас тільки наприкінці XX ст. галузь педагогічної теорії і мобільності у практиці освіти дорослих здобуває визнання, остаточно оформлюється наукове розуміння навчання дорослих та формуються основи андрагогіки.

Наставницький період. У цьому контексті на увагу заслуговує дослідження характеристик мобільності і готовності до професійної діяльності Л. В. Чумак, яка у роботі «Генезис формування складових професійної майстерності вчителя: перша половина імпліцитного періоду еволюції педагогічної професії» виявляє такий напрям в освіті, як «наставництво». Авторка характеризує експліцитний період як «формування професійної майстерності наставників молоді», «початок тривалого етапу становлення й розвитку національної системи підготовки педагога до професійної діяльності», «усвідомлення соціальної необхідності педагогічної професії та формування передумов для поступового окреслення в подальшому значущих складових елементів професійної майстерності мобільного вчителя» [11, с. 63].

Отже, «андрагогіка наставництва», як вважає М.В. Зембицька, є «головною рушійною силою мобільної освіти, в той час як викладач відіграє роль координатора процесу, обираючи найбільш ефективні методи і форми донесення інформації» [3, с. 182]. Найбільший інтерес для фізкультурної освіти (і ми з цим згодні) становлять погляди дослідниці щодо доцільності використання наставництва як процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Таким чином, сучасне осмислення наставницького періоду показало, що реформи 1980-х рр. поклали початок вдосконаленню системи мобільності та психолого-педагогічної підтримки педагогічних кадрів, оптимізації їх професійного становлення та розвитку. Впродовж трьох наступних десятиліть було здійснено ґрунтовні дослідження, що довели безпосередній вплив наставників на психологічний комфорт майбутніх учителів, на якість підготовки в умовах ВНЗ та формування їхньої професійної мобільності.

Конструктивно-мобільний період в освіті дорослих. У колективній монографії за загальною редакцією Л. М. Капченка «Андрагогічні засади професійного навчання безробітних» (2013) сформовано уявлення про освіту цього періоду. Науковці зазначають, що просування конструктивної андрагогіки в різних проявах та формах наприкінці XX – початку XXI ст. спостерігається в різних країнах світу. В Югославії у 1969 р. засновано науковий журнал із питань освіти дорослих під назвою «Andragogija», діє «Мобільне Югославське товариство андрагогіки», у 1993 р. розпочинають свою роботу словенський «Андрагогічний центр республіки Словенія» і журнал «Андрагогічні знання». Відкрито Міжнародний інститут андрагогіки у Венесуелі. Корейським «Товариством освіти дорослих та безперервної освіти» видається журнал «Андрагогіка сьогодні», активізувалися андрагогічні дослідження в Китаї [4, с. 9].

Як бачимо, до проблеми мобільності в освіті дорослих прикута увага дослідників різних країн. Найбільш ґрунтовні дослідження зроблені Е. Ліндеманом, М. Ноулзом (США), Туросом (Польща), С. Змеєвим (Росія), Н. Ничкало, Л. Лук'яною, Л. Сігасвою (Україна).

Таким чином, у межах дослідження цього періоду нас цікавило те, що збільшується кількість установ професійної освіти, в яких у рамках модернізації напрямів і змісту підготовки педагогів вводиться спеціальний предмет – андрагогіка. Зокрема, андрагогіка стає конструктивно-мобільною, про що свідчить досвід

Югославії, Словенії, Венесуели, Польщі, Китаю, Сполучених Штатів Америки, України, Росії, Німеччини. Але, на жаль, серед науковців у цей історичний період не сформовано однозначності у визначенні андрагогіки в плані формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, хоча в цей історичний період починають ґрунтовно опрацьовуватися матеріали, пов'язані із компетентнісним підходом. Логічним буде розглянути зміст цього періоду.

Компетентнісний (командний) період. Зазначимо, що новим поворотом у дослідженні формування професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури, його конкурентоздатності, забезпечення вирішення нових оздоровчих, освітніх та виховних завдань став компетентнісний період, який широко обговорюється у фізичному вихованні протягом останніх 10–15 років як «компетентнісно-орієнтована» і «мобільна» освіта.

Зупинимо свій погляд на наукових здобутках важливих для нашого дослідження зарубіжних вчених (Cl. Beelisle, M. Linard, B. Rey, L. Turkal, N. Guignon, M. Joras тощо), які пов'язують зміст компетентнісного періоду в освіті дорослих із формуванням здатності працювати в команді (Cl. Beelisle), готовності особистості мобілізувати всі свої ресурси, необхідні для виконання певного завдання залежно від конкретної ситуації (M. Linard, B. Rey). Зауважуємо, що більшість зарубіжних дослідників характеризує означений період як «командний», пояснюючи це тим, що успішна реалізація будь-якого проекту неможлива без формування ефективної команди (project team) (L. Turkal, N. Guignon, M. Joras).

Деякі вітчизняні вчені (О.В. Россошанська, О.В. Бірюков тощо) пропонують авторські концептуальні моделі формування команд, виділяючи при цьому «загальні», «фахові» та «інструментальні» компетентності, які доцільно використовувати на практиці. Таким чином, узагальнюючи вище сказане, можна стверджувати, що високий рівень компетентності фахівців розглядається нині як важлива конкурентна перевага держави. Тому у світовому освітньому просторі спостерігається стійка тенденція щодо розроблення стандартів для професійної освіти з орієнтацією на компетентнісний підхід.

Кластерний період. Аналіз узагальненої концептуальної моделі формування мобільної особисті, здатної діяти у команді (в межах стандарту KSAO) спонукав нас до підкреслення ще одного періоду у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури – *кластерного періоду*, в основу якого покладено «теорію взаємодії».

«Кластер» у перекладі з англійської («cluster») – «гроно», «букет», «щітка», «група», «скупчення», «зосередження» (наприклад людей, предметів), або як «бджолиний рій», як процес буквально означає «зростати разом», «збиратися групами», «товпитися, тіснитися». В економічному словнику бізнесмена подано таке визначення: «Кластер – англ. cluster – група об'єктів у розпізнаванні образів, об'єднаних загальними ознаками». Словник іншомовних слів трактує «кластер» як об'єднання кількох однорідних елементів, яке може розглядатися як самостійна одиниця, що володіє певними властивостями.

У педагогічній літературі, що описує теорію «взаємодії», спостерігається брак інформації щодо процесу взаємозв'язків різних установ у межах кластерів, хоча досвід кластерної політики є ефективним, а розуміння кластерної філософії у світовому товаристві швидко зростає, а самі кластери стають ключовим компонентом національних та регіональних планів економічного розвитку. Прикладами успішного функціонування за кордоном таких структур є шведський освітній кластер, створений на базі Університету Упсала і кластер «Research Triangle» у штаті Північна Кароліна (США).

Варто зауважити, що в нашій державі також вже є певний позитивний досвід кластеризації. Піонером «кластеризації» в Україні варто вважати Хмельницьку область, де ще до 2000 р. сформувалось кілька виробничих кластерів – швейний, будівельний, харчовий, туристичний і зеленого сільського туризму. Водночас нині в Україні відсутня законодавча база реалізації кластерної політики, немає жодного закону щодо підтримки цієї моделі розвитку країни. І все ж таки у межах нашого дослідження можемо виділити перші позитивні кроки України щодо кластерної політики в освіті. Саме з метою організації дослідження з питання формування науково-освітнього кластера 15 січня 2015 р. науково-методичний центр «Університет менеджменту освіти» НАПН України започатковано проект «Віртуальна лабораторія «Науково-освітній кластер УМО». Такі проекти використовують національні та міжнародні напрацювання у різних дисциплінах і перевіряють їх на предмет відповідності вибраним для дослідження галузям знань, за необхідності – адаптують та розвивають далі. На жаль, поки що це не стосується галузі фізичного виховання. Отже, спираючись на наявні розвідки, ми спробуємо розробити та експериментально перевіримо власну концепцію формування науково-освітнього кластера формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури на базі ВПНЗ «Академії рекреаційних технологій і права» (м. Луцьк, Волинська область), «Луцького педагогічного коледжу» та моделі управління ним.

Висновками та перспективами подальших розвідок можуть бути шляхи вивчення історії андрагогічного підходу виявило чималий масив наукової літератури, в який висвітлюються питання і проблеми, дотичні до історії освіти дорослих, про утвердження прогресивних тенденцій у підготовці мобільних учительських кадрів. Аналіз їх змісту засвідчує присутність таких феноменів, як «освіта дорослих», «мобільна освіта», «компетентність», «креативність», «підприємливість», «наставництво», «тьюторство», «заповзятливість», «наполегливість», «настирливість», та постійний інтерес теоретиків і практиків до них як до ресурсу формування мобільної особистості, що є актуальним і для фізичного виховання.

Використана література:

1. Вихрущ В. Пансофія Я. А. Коменського як основа забезпечення компаративістського підходу в історії дидактики / В. Вихрущ, Л. Ковальчук // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8(2). – С. 38–45. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8(2)_8).
2. Демченко Н. Неперервна професійна освіта фахівців авіаційної галузі / Н. Демченко // Теорія та методика управління освітою. – 2013. – Вип. 10.
3. Зембицька М. В. Концептуальні підходи до здійснення наставництва молодих учителів у США / М. В. Зембицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2015. – Вип. 1. – С. 179–185. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2015_1_37.
4. Капченка Л. М. Андрагогічні засади професійного навчання безробітних : Колективна монографія / За заг. ред. Л. М. Капченка. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2013. – 124 с. ISBN 978-617-649-022-7.
5. Лазаревич А. А. Инновационное развитие и проблемы легитимизации науки / А. А. Лазаревич // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Соціологія. – 2014. – Т. 234, Вип. 222. – С. 14–18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchsosoc_2014_234_222_4.
6. Левченко Ю. Постаць наставника у виховній традиції античності / Ю. Левченко // Молодь і ринок. – 2010. – № 1-2. С. 130–134. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2010_1-2_31.
7. Марчук С. С. Ідеї фізичного виховання школярів у педагогічній спадщині К.Д. Ушинського : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / С. С. Марчук. – Луцьк, 2015. – 229 с.
8. Соловейчик С. Л. Час ученичества. Жизнь замечательных учителей / С. Л. Соловейчик. – Изд. 2-е. – М.: Дет. лит., 1972.
9. Сухомлинська О. В. К. Д. Ушинський на тлі доби / О. В. Сухомлинська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 110. – С. 6–8.
10. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. Т. 1: Теоретичні проблеми педагогіки / скл. і підгот. до друку Е. Д. Днепров ; за ред. О. І. Пискунова (відпов. ред.) та ін.; ред. кол.: В. Н. Столетов та ін. – Київ : Рад. школа, 1983. – 488 с.
11. Чумак Л. В. Інтегративний феномен професійної майстерності вчителя / Л. В. Чумак // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. – 2014. – № 21. – С. 63–68. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2014_21_14.
12. Early P. A changing discourse: from management to leadership / P. Early, D. Weindling // Understanding school leadership. – London: Paul Chapman Publishing, 2004. – 175 p.

References:

1. Vykhruhshch V. (2013). Pansofia Ya. A. Komenskoho yak osnova zabezpechennia komparatyvistskoho pidkhodu v istorii dydaktyky [Ya. A. Komenskyi's Pansofia as a basis for providing the comparative approach in the history of didactics]. [Electronic resource]. Problems of modern teacher's training, no.8(2), pp. 38–45. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8(2)_8). [in Ukrainian]
2. Demchenko N. (2013). Neperervna profesiina osvita fakhivtsiv aviatsiinoi haluzi [Uninterrupted professional education of specialists in the aviation industry]. The theory and methodology of education management, vol. 10. [Electronic resource]. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_5. [in Ukrainian]
3. Zembytska M. V. (2015). Kontseptualni pidkhody do zdiisnennia nastavnytstva molodykh uchyteliv u SSHA [Conceptual approaches for mentoring of young teachers in the United States]. The bulletin of the Zhytomyr National University named after Ivan Franko, vol. 1, pp. 179–185. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2015_1_37. [in Ukrainian]
4. Kapchenka L. M. (2013). Andrahohichni zasady profesiinoho navchannia bezrobitnykh: Kolektyvna A 66 monohrafiia [Andragogical foundations of professional education for unemployed: collective monograph]. K.: IPK DSZU, 124 p. ISBN 978-617-649-022-7. [in Ukrainian]
5. Lazarevich A. A. (2014). Innovatsionnoye razvitiye i problemy legitimizatsii nauki [Innovative development of science and problems of its legitimization]. Scientific works of [The Black Sea National University named after Petro Mohyla of the complex "Kyiv-Mohyla Academy"]. Series: Sociology. T. 234, vol. 222, pp. 14–18. [Electronic resource]. – Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchsosoc_2014_234_222_4. [in Russian]
6. Levchenko Yu. (2010). Postat' nastavnyka u vykhovnii tradytsii antychnosti [Image of mentor in the educational tradition of antiquity]. Youth and Market, no. 1-2, pp. 130–134. [Electronic resource]. – Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2010_1-2_31. [in Ukrainian]
7. Marchuk S. S. (2015). Idei fizychnoho vykhovannia shkoliariv u pedahohichnii spadshchyni K. D. Ushynskoho: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 [Ideas of physical education for pupils in the pedagogical heritage of K. D. Ushinsky: dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.01]. Lutsk, 264 p. [in Ukrainian]
8. Soloveychik S. L. (1972). Chas uchenichestva. Zhizn zamechatelnykh uchiteley [The time of learning. The life of wonderful teachers]. Vol. 2, M.: Children Literature. [in Russian]
9. Sukhomlynska O. V. (2013). K. D. Ushynskiy na tli doby [Ushinsky on the background of the age]. The bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Pedagogical Sciences, vol. 110, pp. 6–8. [Electronic resource]. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_4. [in Ukrainian]
10. Vykhruhshch V. (2013). Pansofia Ya. A. Komenskoho yak osnova zabezpechennia komparatyvistskoho pidkhodu v istorii dydaktyky [Ya. A. Komenskyi's Pansofia as a basis for providing the comparative approach in the history of didactics]. Problems of modern teacher's training, no. 8(2), pp. 38–45. [Electronic resource]. – Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8(2)_8) [in Ukrainian]
11. Chumak L. V. (2014). Intehrativnyi fenomen profesiinnoi maisternosti vchytelia [The integrative phenomenon of professional teacher's art]. Pedagogical education: theory and practice. Pedagogy, no. 21, pp. 63–68. [Electronic resource]. – Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2014_21_14. [in Ukrainian]

Денисенко Н. Г. Взгляды на мобильность в физическом воспитании с позиции теории андрагогики

В статье рассмотрена проблема профессиональной мобильности будущих учителей физической культуры как нового явления в национальной педагогической науке. Особенность представленных материалов заключается в том, что автором раскрыт андрагогический подход в историко-практическом ракурсе. Феномен формирования профессиональной мобильности в процессе физического воспитания побудил автора к проведению научной параллели исторических истоков мобильности и современной мировой практики.

Ключевые слова: мобильность, профессиональная мобильность, будущие учителя физической культуры, андрагогика.

Denysenko N. H. Different opinions about flexibility in physical education according to the theory of andragogy

The problem of professional flexibility of the prospective PE teachers is a new phenomenon in the national pedagogical science. The given materials are peculiar because the author explores the andragogic approach from the historical-practical perspective. In this article the phenomena of professional flexibility formation during the process of Physical Education prompted the author to make scientific correlations between the historical background of flexibility and the modern international practice. Perhaps for the first time the attention of sporting community was diverted to the system of professional flexibility formation among the prospective PE teachers with regards to the needs of the national school.

The periodisation, suggested by the author is as follows: Sophistic period (Ancient history), Middle Ages; Pan-sophistic period (New Age XVII century); The period of Reformation K. D. Uschynsky (second half XIX c. – beginning of XX c.); Explicit period (second half of XVIII c. - XIX c.); Constructively-flexible period in adult education (end of XX c. – beginning of XXI c.); Mentorship period (70-s to present XX c.); The period of Competency (in active use in 60-s of XX c. and is still used nowadays); Cluster period (starting in 2015 and until nowadays).

Key words: flexibility, professional flexibility, prospective teacher of the Physical Education, andragogy.